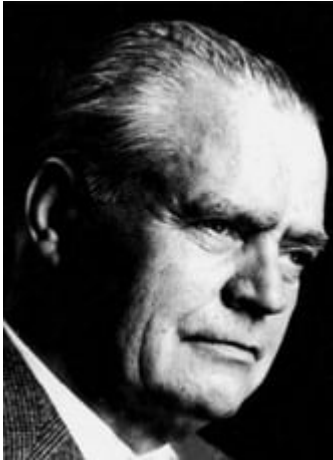

ZAHARIA STANCU (7 octombrie 1902 - 5 decembrie 1974)

„La început, când eram băiețandru, am avut și eu conștiință. Ca să trăiesc, am aruncat într-o zi o halcă de conștiință, în altă zi altă halcă, până când, tot hărtănindu-mi conștiința și aruncând hălci din ea, ca să trăiesc, m-am pomenit că nu o mai am.” (Din volumul *Jocul cu moartea*)

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ

„Să nu uiți, Darie!”...

*Independența
prin Cultură*

Acesta este teribilul strigăt/avertisment/îndemn/ testament-poruncă adresat copilului îngrozit de tragedia trăită de țărani noștri, uciși pentru că îndrăzniseră să-și ceară dreptul la viață. Pământul acesta, îmbibat cu sângele celor 11.000 de morți în 1907, al celor 4000 uciși pe Câmpia Mărășeștilor, al miilor de oșteni căzuți la Plevna, Grivița, Smârdan și pe alte câmpuri de bătălie din cumplitele războaie, strigă astăzi fiecărui fiu al său: „Să nu uiți, Ioane, Gheorghe, Marine!” că aici ai rădăcinile, că te tragi dintr-un neam nobil, viteaz și harnic! A venit vremea să strigăm: „Să nu-ți uiți, române, limba, tradițiile, obiceiurile, valorile ce te definesc și te unicizează în concertul neamurilor Terrei!”.

Între valorile ce alcătuiesc tezaurul nostru de minte și inimă se numără marii scriitori, între care Zaharia Stancu - poet, prozator și ziarist, omagiat de revista „Independența Română” în acest număr.

Zaharia Stancu s-a născut la 5 octombrie 1902, în comuna Salcia din Teleorman. Omida - cum este numit satul, din lungă și îngustă vale a Călmățuiului. Tatăl, Tudor Stancu Mitroi, și mama, Maria (născută Delca Bratu) erau țărani, o familie de „desculți”, cum apar toți locuitorii de prin satele din Bărăgan. Își petrece copilăria „în infernul rural”, unde amărății culegeau viile boierului cu botnițe la gură, pentru a nu sărăci zgârcitul stăpân. Își trăiește adolescența la periferia târgului provincial Roșiorii de Vede, unde este ucenic la o tăbăcărie, muncind spre a se întreține (1915). În timpul Primului Război Mondial se întoarce în sat, lucrând ca argat.

În 1917 peregrinează prin Balcani, inserând impresiile, mai târziu, în opera „Jocul cu moartea”. Este apoi, la București, vânzător de ziare, ajutor de arhivar la judecătoria din Turnu Măgurele (1918-1920), elev la liceul din Roșiorii de Vede (1920-1922), pe care îl va absolvi în particular la

vârsta de 26 de ani.

În 1922 vine din nou la București, fiind până în 1923 funcționar. Între timp se înscrie la Universitate, absolvind Facultatea de Litere (1933), dar fiind foarte activ în viața literară și ziaristică.

A debutat ca ziarist în 1920 în publicația „Victoria”, fiind apoi nelipsit din paginile altor reviste și ziare: „Adevărul literar și artistic” (revistă în care debutează și ca poet), „Săgetătorul”, „Universul literar”, „Gândirea” (din 1924). Frecventează cenaclul revistei „Sburătorul” (Eugen Lovinescu) și cel al „Vieții noi”. Debutul editorial s-a produs în 1927 cu volumul „Poeme simple”. A fost redactor la revista „Credința” (1934), codirector la „Lumea românească” (1937-1939) împreună cu Constantin Clonaru.

În 1932 a editat revista „Azi”, iar din 1941 conduce „Revista română” în care a promovat o literatură democratică, fiind și un îndârjit polemist.

În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial a fost internat la Târgu Jiu pentru atitudinea sa antifascistă (perioada de detenție a fost evocată în volumul „Zile de lagăr” din 1945).

După război se angajează cu toată pasiunea în activitatea de reconstrucție a țării și făurirea noii societăți.

A fost membru al C.C. al PCR, membru în Consiliul de Stat, de mai multe ori președinte al Uniunii Scriitorilor (1966, 1967, 1972), director al Teatrului Național, deputat în Marea Adunare Națională; din 1955 membru al Academiei.

În 1971 a primit Premiul „Herder”.

A murit la București, la 5 decembrie 1974, încheind o viață în care a trăit imensa bucurie de a-și vedea opera tradusă în peste 130 de limbi ale pământului, ceea ce i-a adus o reală celebritate, impunându-l drept un creator prolific.

De la debutul din 1921 în „Ziarul științelor și al călătoriilor” sub pseudonimul Mitroi Gh. Ștefan și până la sfârșitul vieții, Zaharia Stancu s-a manifestat în varii spații ale literaturii, care se întrepătrund și se completează, explicându-se: poetul își face simțită trăirea prin filmul liric din proză, unde sunt interpolate poeme; gazetarul polemist și pamfletar justifică accentele violente și virulente din proză. O notă definitorie a creației sale este caracterul autobiografic, evident în toate speciile și genurile literare abordate. Lirica a fost reunită în „Poeme simple” (1927), „Albe” (1937), „Clopotul de aur” (1939), „Pomul roșu” (1940), „Iarba fiarelor” (1941), „Anii de fum” (1944), „Versuri” (1962), „Cântec șoptit” (1970), „Sabia timpului” (1972), „Poeme cu luna” (1974).

Ca poet, Zaharia Stancu se afirmă sub semnul autohtonismului, creând o poezie chtonică, a pământului și roadelor lui, emoție lirică izvorâtă din ancestrala comuniune în viață și în moarte a omului cu natura, convingere transmisă de strămoșii noștri în cea mai frumoasă creație poetică a neamului, balada „Miorița” (una dintre cele mai valoroase creații populare ale lumii).

Primele volume se conformează rigorilor prozodiei tradiționale, în care un temperament energic este strunit în rigorile „poemelor simple”, poezii cu formă fixă - catrene sau bicatrene, în genul liricii bucolice franceze, în vogă la începutul secolului al XX-lea. Critica literară a constatat prezența unor ecouri din lirica lui Ion Pillat, Tudor Arghezi sau Vasile Voiculescu.

I se recunosc noutatea și prospețimea limbajului, talentul de „pastelist”, mesajul limpede, grațios, precum și contrastul dintre natura sa esențial dinamică și aplecarea spre miniatural și decorativ. După contactul cu poezia lui Esenin, peisajul luminos, suav și transparent se tulbură, versul se colorează intens subiectiv, capătă amploare într-un imagism viguros, viziunea capătă profunzime, rostirea devine directă, expresie a unui vitalism în expansiune, ceea ce înseamnă adevărata dimensiune a structurii interioare a poetului. Creează poeme în care optează pentru teme generoase, cu program, apte să răspundă tumultului interior și voinței de obiectivare a eului liric, devenit astfel mai autentic, mai organic. Un loc aparte îl ocupă lirica erotică, acut senzuală, la care participă, alături de eul liric, universul în totalitatea lui vegetală și minerală.

Creația lirică a ultimilor ani se caracterizează printr-o tonalitate mai pronunțat elegiacă, deoarece acum se produce o întoarcere în sine, adevărata oglindire; rămâne senin în fața morții, căci atinsese un înțelept echilibru la capătul unui traseu existențial frământat, asemenea înaintașilor noștri.

Poezia lui Zaharia Stancu a fost citită/cunoscută de iubitorii genului liric, în timp ce proza lui a fost

gustată/citită/ apreciată de un număr impresionant de cititori. Trăsătura esențială a prozei lui Zaharia Stancu este împletirea dintre epic și liric. Primele romane, „Taifunul” (1937) și „Oameni cu joben” (1941), sunt o încercare eșuată de a ieși de sub tirania lirismului. Următorul roman, „Desculț” (1948), marchează un salt valoric spectaculos, o superioară obiectivare, „Carte vie” cum a numit-o George Călinescu.

„Desculț” este romanul unei zguduitoare realități a satului din partea de sud a Câmpiei Dunării, comunitate statornicită pe legături de familie, de sânge și de un mod de a trăi: totul în sat se făcea cu ajutorul neamurilor, al vecinilor, al prietenilor; toți trăiau după legile naturii pe care le cunoșteau și pe care le respectau.

La începutul secolului al XX-lea satul românesc de pe întreg cuprinsul țării clocotea de ură, revoltă, indignare împotriva ciocoimii hulpave, asupritoare, nemiloase. Și țăranii din Omida o duc greu; sunt sărăciți, obidiți, umiliți de un boier olog, de ciocoi ticăloși, hrăpăreți și de autorități supuse celor bogați. Chipurile toate sunt expresia suferinței, chinului, dar și a urii ce crește până la izbucnirea ce a mișcat țara în 1907.

Reprimarea sângeroasă a uriașei ridicări a suflării satului s-a imprimat adânc și dureros în mintea copilului Darie care a primit sarcina de a nu uita ceea ce a văzut și a trăit la 5 ani. Timp de 46 de ani a dus cu sine povara neuitării pe care a dăruit-o lumii într-un roman ce va duce în multe limbi și peste veacuri imagini cutremurătoare ale vieții desculților care uitaseră să râdă, care căpătaseră o înfățișare încruntată, chipuri adânc și de timpuriu brăzdate, privire întunecată. Își păstrasera neatinsă demnitatea, setea de dreptate, dragostea față de copii, umanitatea, cinstea, respectul față de natura pe care prozatorul o elogiaza cu un lirism copleșitor, căci soarele, cerul, ploaia, vântul, iarba, în eternitatea lor, dădeau speranța vieții.

Oricât de veridic ar reda istoria răscoala din 1907 tot n-ar înfățișa adevărul crunt al acelor decenii de foame, boală, exploatare, batjocură, așa cum o fac romanele lui Zaharia Stancu, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Duiliu Zamfirescu. Toate romanele sale sunt, după cum s-a observat, autobiografice, așa explicându-se teribila forță de evocare a tot ceea ce a trăit autorul, alter ego și personaj. Romanului „Desculț” i-a anexat alte noi capitole, „Constandina” (1962) și „Dulăii” (1952). Aceluiași ciclu - Darie - i se adaugă alte fragmente autonome - „Florile pământului” (1954), „Iarbă” (1957), „Rădăcinile sunt amare” (1958), precum și „Printre stele” și „Carul de foc” (1960). „Jocul cu moartea” (1962) relatează peregrinările lui Darie prin Serbia și Bulgaria în timpul Primului Război Mondial. Imagini impresionante realizează târgului Roșiorii de Vede cunoscut, mai ales, în perioada stabilirii aici; descrierea mediului provincial este mitologică și lirică, adevărată poveștii de dragoste a lui Darie cu tătăroaica Uruma.

„Ce mult te-am iubit” (1968), moștră de realism etnografic și pitoresc, este relatarea unei înmormântări țărănești. Titlul operei este și laitmotivul ei: la moartea nevastei sale, Maria, bărbatul repetă sfâșietor „ce mult te-am iubit, Marie, ce mult te-am iubit!”. Rostește aceste cuvinte abia acum; nu le-a spus niciodată în anii trăiți împreună. În toată creația teleormăneanului Zaharia Stancu, bărbatul și nevasta se iubesc profund, dar nu-și mărturisesc sentimentele, căci acestea sunt taina sufletului lor. De asemenea, părinții își iubesc copiii; sunt în stare să ucidă pentru ei, dar nu spun cuvinte dragăstoase. Părintele își mângâia copilul în somn, pentru că, altfel, se zicea, i se urca în cap (adică se obrăznicea copilul!).

Se cuvine să ne amintim că, urmă cu câteva secole, pe meleagurile teleormănene existau înfricoșătoare păduri - celebrii Codri ai Vlăsiei. Numele județului vine de la Deliorman - „Pădurea nebună”, care este și titlul unui roman scris de Zaharia Stancu. În paginile acestuia clocotește frunza vitală a unei lumi fără orizont din târgul de provincie dominat de violența răului social, de mizerie și nedreptate, astfel că personajele eșuează fie în libertinaj, fie în viață prin sinucidere. Darie reușește să se elibereze de vraja „pădurii nebune”, o realitate ostilă către care el însuși ridicase toate punțile.

Marii noștri scriitori realiști prezentau viața așa cum era ea în vremea lor, neînfrumusețându-o, căci scopul era acela de a lăsa viitorului dornic de a-și cunoaște trecutul imagini, evenimente, personaje cu toate aspectele semnificative și definitorii ale modului de a fi al neamului nostru (crezul artistic al

unui adevărat scriitor este: de a zugrăvi realitatea în toate detaliile adevărului ei spre a servi urmașilor drept cunoaștere a trecutului în toate sensurile). În romanul „Șatra” (1968) urmărește destinul unei lumi cu legi proprii, imuabile, bulversate de istoria haotică a vremii.

Ca publicist, Zaharia Stancu s-a manifestat cu violență pătimășă, mai ales în perioada interbelică, atunci când atacă fenomenul politic, social, moral, corupția și afacerismul și dezvăluie mizeria și promiscuitatea claselor de jos. Această activitate este ilustrată în „Secolul omului de jos” (1946), „Însemnările și amintirile unui ziarist: sarea e dulce” și „Cefe de taur”. Ulterior acestei perioade publicistica devine sporadică: „Brazdă-ngustă și adâncă” (1949), „Pentru apărarea culturii” (1949), „Pentru viață” (1951), „Pentru oamenii acestui pământ” (1971), „Triumful rațiunii” (1973). Memorialistica este reprezentată de „Zile de lagăr” (1945), „Călătorind prin URSS” (1950).

Nota particulară a poetului se vedește în predilecția pentru simplu și candid, pentru priveliști suave ale naturii. Universul poeziei sale cuprinde viziuni de câmpuri și păduri foșnitoare de viață, în care zburdă miei și căprioare. E o natură bogată și primitoare, cu „muguri verzi și moi”, cu lanuri de grâu, fântâni și izvoare, vii încărcate de struguri și tufe de zmeură.

Peste turme, cirezi, herghelii, pomi în floare sau încărcăți de rod, plutește o lumină calmă, dătătoare de fior serafic: „Poate mi-e prea drag câmpul, livada, codrul sur”.

În câmpul prozei românești, Zaharia Stancu a fixat un anume tip de autobiografie lirică, viguroasă și dinamică în structura ei, exprimată de-a lungul unui vast ciclu epic.

Arta construcției și, în special, tensiunea lirică, temperatura morală a operelor sale conturează un profil artistic de o prestigioasă originalitate.

Despre personalitatea prolifică și opera diversă, dar unitară prin conștiința creatoare au scris marii noștri istorici și critici literari: Eugen Lovinescu, George Călinescu, Șerban Cioculescu, Perpessicius, Eugen Simion, Paul Georgescu, Dumitru Micu, Nicolae Manolescu, Alexandru Oprea, Valeriu Cristea, Aurel Martin, Gabriel Dimisianu, Marian Popa, Mircea Zăciu, Voicu Bugariu.

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ
FLOAREA NECȘOIU
*Independența
prin Cultură*